

Marcin Wielec, Tomasz Bojanowski

Przesłuchanie świadka w procesie karnym w trybie art. 185e Kodeksu postępowania karnego

Hearing a witness in criminal proceedings under Article 185e of the Polish Code of Criminal Procedure

Abstract

The article analyses the new special procedure for hearing witnesses in criminal proceedings under Article 185e of the Polish Code of Criminal Procedure, based on the model in pre-trial investigation. The provision discussed is part of a wide-ranging amendment of the so-called anti-violence act 2.0. The authors consider the currently applicable catalogue of activities that the courts undertake in pre-trial investigation, and subsequently analyse the special hearing procedure under Article 185e of the Code of Criminal Procedure, which is a new procedure for the courts in pre-trial investigation. The authors of this article believe this amendment should be evaluated as positive, because it makes the justice system more friendly to the excluded. Furthermore, this is a starter for a discussion on changing the judicial review model in pre-trial investigation and specifying the role of authorities taking part at this stage of proceedings.

Keywords: *criminal trial, criminal proceedings, evidentiary procedures, hearing of a witness, anti-violence act*

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza nowego specjalnego trybu przesłuchania w procesie karnym w myśl art. 185e Kodeksu postępowania karnego na tle modelu postępowania przygotowawczego. Omawiany przepis jest częścią dużej nowelizacji, tzw. ustawy antyprzemocowej 2.0. Autorzy

Dr hab. Marcin Wielec jest profesorem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, kierownikiem Katedry Postępowania Karnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska, ORCID: 0000-0001-6716-3224, e-mail: m.wielec@uksw.edu.pl

Mgr Tomasz Bojanowski jest doktorantem w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w Katedrze Postępowania Karnego na Wydziale Prawa i Administracji, Polska, ORCID: 0000-0001-8294-0968, e-mail: tomaszbojanowski@gmail.com

Data zgłoszenia tekstu przez autorów: 15.01.2024 r.; data zaakceptowania do publikacji: 29.02.2024 r.

dokonują rozważań na temat dotychczasowego katalogu czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym, następnie analizują specjalny tryb przesłuchania z art. 185e k.p.k., który jest nową czynnością sądu w postępowaniu przygotowawczym. Zdaniem autorów nowelizację tę należy ocenić pozytywnie, ponieważ czyni ona wymiar sprawiedliwości przyjazny osobom wykluczonym. Co więcej, jest to przyczynek do dyskusji nad zmianą modelu sądowej kontroli postępowania przygotowawczego i określenia roli organów biorących udział w tym stadium postępowania.

Słowa kluczowe: proces karny, postępowanie karne, czynności dowodowe, przesłuchanie świadka, ustawa antyprzemocowa

1. Uwagi wprowadzające

Ustawą z 13.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadzono do polskiego systemu prawa przygotowaną przez Ministerstwo Sprawiedliwości tzw. ustawę antyprzemocową 2.0, tj. kolejne wzmocnienie ochrony osób pokrzywdzonych przemocą domową². Projektodawca jasno wskazuje cel tej ustawy, tj. „wzmocnienie ochrony osób doznających przemocy w rodzinie przez kompleksową regulację instytucji nie tylko prawa cywilnego”³. Ustawa zakłada zarówno wprowadzenie nowych instytucji ochrony prawnej, jak i wzmocnienie tych istniejących. Ponadto ma się przyczynić do usprawnienia postępowań sądowych.

Jednym z rozwiązań wprowadzanych w tej ustawie jest uregulowany w art. 185e Kodeksu postępowania karnego⁴ tzw. przyjazny tryb przesłuchania dla osób, u których występują zaburzenia psychiczne lub rozwojowe lub zakłócenia zdolności postrzegania lub odtwarzania postrzeżeń, co do których zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach, zwykłych, mogłoby wpłynąć negatywnie na ich stan psychiczny lub byłoby znacznie utrudnione. Z uwagi na doniosłe znaczenie dla procedury karnej, a w szczególności czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym, należy bliżej przyjrzeć się proponowanej regulacji.

Omawiana zmiana w prawie jest odłożoną w czasie pośrednią konsekwencją wprowadzenia do systemu specjalnych trybów przesłuchań z art. 185a–185c k.p.k.⁵, których pierwotna treść przepisów k.p.k. nie przewidywała⁶. Był to przyczynek do dalszych nowelizacji specjalnych trybów przesłuchań, które aktualnie w szerokim zakresie wypełniają międzynarodowe standardy (w szczególności uwagę należy zwrócić na nowelizację, która weszła w życie 27.01.2014 r.⁷), oraz do nowelizacji procedury karnej w kierunku ochrony praw dziecka⁸.

¹ Ustawa z 13.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 289 ze zm.).

² Pierwszą wersję ustawy antyprzemocowej wprowadzono ustawą z 30.04.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 956).

³ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2615, Sejm IX kadencji.

⁴ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.) – dalej k.p.k.

⁵ Ustawa z 10.01.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2003 r. Nr 17, poz. 155 ze zm.).

⁶ Dz.U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555.

⁷ Ustawa z 13.06.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2013 r. poz. 849).

⁸ Szerzej: A. Antoniak-Drożdż, *Przesłuchanie dziecka w procesie karnym – uwagi praktyczne*, „Prokuratura i Prawo” 2006/6, s. 45; C. Kałol, *Przesłuchanie jednorazowe, ale z wyjątkami*, „Rzeczpospolita” z 24.01.2011 r.; A. Krawiec, *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w polskim procesie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007/1, s. 53; A. Lach, *Karnoprocesowe instrumenty zwalczania pedofilii i pornografii dziecięcej w Internecie*, „Prokuratura i Prawo” 2005/10, s. 52; A. Lach, *Przesłuchanie na odległość w postępowaniu karnym*, „Państwo i Prawo” 2006/12, s. 80; B. Myrna, *Art. 185a kodeksu postępowania karnego i kilka uwag na tle jego stosowania*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2005/17, s. 159; R.A. Stefański, *Szczególne tryby przesłuchania w postępowaniu karnym świadka małoletniego, który nie ukończył 15 lat*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy”

Głównym czynnikiem warunkującym wprowadzenie analizowanego przepisu jest wypełnienie zobowiązań międzynarodowych⁹. Po pierwsze należy zwrócić uwagę na przepisy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw¹⁰. Przedmiotowy akt prawny obliguje państwa członkowskie Unii Europejskiej do zapewnienia, aby ofiary poddano na czas indywidualnej ocenie w celu ustalenia szczególnych potrzeb w zakresie ochrony i określenia, czy i w jakim zakresie skorzystałyby w trakcie postępowania karnego ze specjalnych środków przewidzianych w art. 23 i 24 dyrektywy. Środki wynikające z art. 23 to przesłuchanie w zaprojektowanych lub przystosowanych do tego celu pomieszczeniach oraz przesłuchanie prowadzone przez lub z udziałem specjalistów (biegłych), odpowiednio przeszkolonych do tego celu. Są one kierowane przede wszystkim do osób z niepełnoprawnością, w tym osób, u których występują zaburzenia psychiczne lub rozwojowe lub zakłócenia zdolności postrzegania lub odtwarzania postrzeżeń.

Istotne znaczenie ma również Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych¹¹. Kluczową rolę odgrywa tu Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych, który – oceniając sprawozdanie Polski z jej wykonywania w 2018 r. – wskazał na potrzebę szerszej realizacji art. 13 tej Konwencji poprzez zagwarantowanie osobom z niepełnosprawnościami lepszego dostępu do wymiaru sprawiedliwości w praktyce, w szczególności, aby Polska zapewniła dostosowania proceduralne, a także wykorzystywanie komunikacji wspomagającej i alternatywnej oraz wszelkich innych dostępnych środków, sposobów i form komunikacji we wszystkich postępowaniach prawnych.

Ponadto za wprowadzeniem analizowanej regulacji przemawiał także szereg czynników natury kryminologicznej, socjologicznej oraz behawioralnej¹².

Celem niniejszego artykułu będzie omówienie nowego – wyrażonego w art. 185e k.p.k. – tzw. przyjaznego trybu przesłuchania pokrzywdzonego oraz świadka w perspektywie powiększenia zakresu czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym. Rozważania będą dotyczyły szczegółowego wyjaśnienia istoty tego trybu oraz perspektywy czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym¹³.

2005/4, s. 79; K. Stocka, *Przesłuchanie świadka w trybie art. 185a k.p.k.*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2004/16, s. 147; A. Wilkowska-Plóciennik, *Przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka w trybie art. 185a k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2010/6, s. 32; A.Z. Krawiec, *Przesłuchanie małoletniego świadka po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2013/12, s. 117–131.

⁹ I. Bondarczuk, *Przesłuchanie małoletniego w procesie karnym w trybie art. 185a i 185b k.p.k.*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie. Zeszyty Studenckie” 2009/2, s. 317–318.

¹⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25.10.2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.Urz. UE L 315 z 14.11.2012 r., s. 57).

¹¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku 13.12.2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169).

¹² Zob. E. Pieńkowska, I. Fornalik, *Przesłuchiwanie świadków z niepełnosprawnością intelektualną*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2018/17(4), <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/694> (dostęp: 24.07.2023 r.).

¹³ Artykuł 185e k.p.k. dodany został przez art. 6 pkt 9 ustawy z 13.01.2023 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 289 ze zm.) zmieniającej niniejszą ustawę z dniem 15.02.2024 r.

Zgodnie z tezą badawczą tej pracy nowy tryb przesłuchania należy uznać za właściwą zmianę w procedurze karnej w kierunku poszerzenia gwarancji procesowych jednostki. Omawiane działanie legislacyjne wpisuje się ponadto w przestrzeganie praworządności, obiektywizmu i sądowej kontroli praw człowieka w postępowaniu karnym, ponieważ przeprowadzenie tej czynności będzie należało do niezawisłego organu, jakim jest sąd. Jednocześnie przedmiotowa zmiana, zdaniem autorów, czyni aktualną dyskusję na temat modelu postępowania przygotowawczego oraz roli sądu w tym stadium.

2. Charakterystyka czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym w Kodeksie postępowania karnego sprzed nowelizacji z 2023 r.

Teoria procesu karnego nie przyjmuje jednolitego podziału czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym¹⁴. Zdaniem autorów zasadne jest rozróżnienie na czynności: decyzyjne, kontrolne i dowodowe¹⁵. Czynności decyzyjne to podejmowanie przez sąd (bezpośrednio) decyzji procesowych jako wynik kontroli postępowania przygotowawczego pod względem prawnym i merytorycznym¹⁶. Czynności kontrolne zasadzają się na kontroli instancyjnej decyzji organów postępowania przygotowawczego, czyli ich badaniu w zakresie prawidłowości i wszechstronności rezultatów tych czynności¹⁷. Czynności dowodowe to podejmowanie wyznaczonych przez ustawę czynności procesowych (dowodowych) zastrzeżonych dla organu sądowego¹⁸. Stanowią one o zakresie gwarancji procesowych zarówno pokrzywdzonego, jak i podejrzanego. Przyjazny tryb przesłuchania z art. 185e k.p.k. należy uznać za dowodową czynność sądu w postępowaniu przygotowawczym.

Przed dokonaniem szerszej analizy wskazanego przepisu należy pochylić się nad tłem zagadnienia, tj. czynnościami sądu w postępowaniu przygotowawczym oraz ich wpływem na model tego stadium¹⁹.

Natężenie i zakres czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym zależne są od przyjętego modelu tego stadium. Na przestrzeni lat w Polsce występowały różne systemy. W okresie II Rzeczypospolitej model zakładał

¹⁴ Michał Kurowski i Paweł Sydor zakładają podział czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym na: kontrolno-decyzyjne, decyzyjno-śledcze i śledcze. Zob. M. Kurowski, P. Sydor, „Śledcze” czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym w aspekcie praktycznym, „Przegląd Sądowy” 2011/1, s. 101.

¹⁵ K. Eichstaedt, *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009, s. 98; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 529.

¹⁶ K. Malinowska-Krutul, *Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2008/10, s. 65–66.

¹⁷ C. Kulesza, *Postępowanie przygotowawcze. Rozwiązania modelowe*, [w:] *Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1997, s. 269–270.

¹⁸ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Kraków 2006, s. 893.

¹⁹ K. Eichstaedt, *Rola...*, Warszawa 2009, s. 13; S. Waltoś, *Model postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Warszawa 1968, s. 9; C. Kulesza, *Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle prawno-porównawczym*, Białystok 1991, s. 15; A. Kaftal, *Model postępowania przygotowawczego de lege ferenda w prawie polski*, „Studia Prawnicze” 1989/1, s. 53.

funkcjonowanie sędziego śledczego, który prowadził śledztwo sądowe i posiadał szeroki zakres uprawnień w dochodzeniu²⁰. W okresie 1944–1969 rola sądu została drastycznie ograniczona jedynie do nielicznych czynności decyzyjnych i kontrolnych²¹. Niniejszą tendencję potwierdził Kodeks postępowania karnego z 1969 r.²², petryfikując ustawodawstwo charakterystyczne dla sowieckiego modelu procesu karnego²³.

Początkowo przepisy k.p.k. (w wersji pierwotnej) przewidywały wąski katalog czynności dowodowych sądu, jednak – jak wskazano powyżej – na przestrzeni lat został on rozszerzony²⁴. Niniejszy proces trwa i może mieć wpływ nie tylko na funkcjonowanie sądu w postępowaniu przygotowawczym, ale także na model tego stadium. W literaturze zdania na temat oceny aktualnie obowiązującego modelu są podzielone, jednak należy zwrócić uwagę na głosy wskazujące, że polski model odstaje pod kątem sądowej ochrony praw człowieka w postępowaniu przygotowawczym od wzorców europejskich²⁵. Pojawiają się nawet głosy wskazujące na konieczność uchwalenia nowego Kodeksu postępowania karnego²⁶.

2.1. Przesłuchanie w trybie art. 316 § 3 k.p.k.

Początkowo k.p.k. przewidywał tylko jedną czynność dowodową sądu w postępowaniu przygotowawczym. Zgodnie z art. 316 § 3 k.p.k. sąd mógł dokonać przesłuchania

²⁰ Zob. P. Kruszyński, M. Warchoń, *Pozycja sędziego śledczego na tle modeli postępowania przygotowawczego*, cz. 1, „Palestra” 2008/3–4, s. 44–45; P. Kruszyński, M. Warchoń, *Pozycja sędziego śledczego na tle modeli postępowania przygotowawczego*, cz. 2, „Palestra” 2008/5–6, s. 45–46; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces...*, s. 120–121; J. Koredczuk, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 1, cz. 1, red. P. Hofmański, Warszawa 2013, s. 357–364; K. Eichstaedt, *Rola...*; K. Eichstaedt, *Ponownie na temat sędziego śledczego*, „Prokuratura i Prawo” 2005/1, s. 100–105; C. Kulesza, *Sędzia śledczy w modelu...*; C. Kulesza, *Sędzia śledczy a współczesny proces karny (na tle porównawczym)*, „Państwo i Prawo” 2008/7, s. 20 i n.; J. Tylman, *Uwagi o modelu postępowania przygotowawczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 91 i n.; T. Grzegorzczak, *Kilka refleksji na temat sugestii wprowadzenia instytucji sędziego śledczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 105 i n.; P. Kruszyński, M. Warchoń, *Sędzia śledczy. Argumenty za i przeciw*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 115 i n.; C. Kulesza, *Sędzia śledczy na tle zmian europejskich modeli postępowania przygotowawczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 124 i n.; R.A. Stefański, *Krytycznie o obecnym modelu postępowania przygotowawczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 146 i n.; M. Kościelniak-Marszał, *Sędzia śledczy w ujęciu prawnohistorycznym*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010, s. 167 i n.; M. Materniak-Pawłowska, *Instytucja sędziego śledczego w II Rzeczypospolitej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2013/65(1), s. 290; K. Eichstaedt, *Instytucja sędziego śledczego w okresie międzywojennym*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2014/17, s. 183–194.

²¹ M. Siewierski, *Uwagi krytyczne nad śledztwem i dochodzeniem według k.p.k.*, „Archiwum Kryminologiczne” 1933/1, s. 95–110; M. Siewierski, *O reformę postępowania przygotowawczego*, „Archiwum Kryminologiczne” 1933/2, s. 247–253; *Zagadnienia postępowania przygotowawczego (Dyskusja w Seminarium Prawa Karnego I.J.P.)*, „Archiwum Kryminologiczne” 1937/3–4, s. 536–537; K. Łada-Bieńkowski, *Postulaty reformy procesu karnego (referat sprawozdawczy)*, Warszawa 1936, s. 3–4; K. Eichstaedt, *Rola...*, s. 73.

²² Ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 96 ze zm.).

²³ P. Kruszyński [red.], *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012, s. 19; P. Kruszyński, M. Warchoń, *Pozycja...*, cz. 2, s. 45–46; J. Koredczuk, [w:] *System...*, t. 1, cz. 1, s. 357–364.

²⁴ A. Skowron, *Rzetelny proces karny w ujęciu Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, „Prokuratura i Prawo” 2017/11, s. 5–34.

²⁵ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2022, s. 922.

²⁶ P. Hofmański, *Przyszła reforma procedury karnej. A może by tak sięgnąć po no case to answer?*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2020/27(2), s. 77–92.

świadka w przypadku, gdy zachodziło niebezpieczeństwo, że nie będzie można przesłuchać go na rozprawie²⁷. Wskazana czynność była dokonywana na żądanie strony lub prokuratora albo innego organu prowadzącego postępowanie. W myśl analizowanego przepisu podmiotem przesłuchania nie był podejrzany, ale świadek²⁸. Sąd nie pozostawał związany złożonym wnioskiem – jego zadanie polegało na ocenie przesłanek wskazanych we wniosku²⁹.

Przez długi czas była to jedyna czynność dowodowa, którą sąd mógł ingerować w postępowanie przygotowawcze. Co prawda, w pracach Komisji Kodyfikacyjnej pojawiały się tezy dotyczące szerszego zakresu czynności dowodowych sądu w tym stadium, w szczególności, że sąd powinien dokonywać przesłuchań np. podejrzanego, ale ostatecznie od nich odstąpiono³⁰.

2.2. Przesłuchanie w trybie art. 185a § 1 k.p.k.

Jak wspomniano wyżej, w art. 185a–185d wprowadzono regulacje wynikające z zobowiązań międzynarodowych, które zapewniają należytą ochronę małoletnim świadkom oraz pokrzywdzonym w postępowaniu karnym³¹. Obecnie niniejsze przepisy przewidują trzy tryby przesłuchań, których dokonuje sąd w postępowaniu przygotowawczym³².

W kontekście wskazanych trybów istotne jest organizacyjne przygotowanie przesłuchania. Mowa tu przede wszystkim o specjalnym pokoju, którego przygotowanie regulowały przepisy rozporządzenia³³. Należy nadmienić, że regulacja z art. 185a k.p.k. jest wzorcowa w kontekście trybów wynikających z art. 185b i 185c k.p.k. Co więcej, niniejsze tryby szeroko odwołują się do art. 185a k.p.k. Obecnie delegacja ustawowa została zawarta w art. 185f k.p.k., lecz nie została ona wydana³⁴.

W myśl art. 185a k.p.k. sąd może dokonać przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat. Jest to możliwe

²⁷ R.A. Stefański, S. Zabłocki, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 3, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, art. 316, teza 10, s. 270–271.

²⁸ M. Kurowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2023, art. 316.

²⁹ K. Eichstaedt, *Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym przez sąd*, „Przeгляд Sądowy” 2003/7–8, s. 161–165.

³⁰ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie...*, s. 921–922.

³¹ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–467*, Warszawa 2014, s. 651–652; V. Kwiatkowska-Darul, *Przesłuchanie dziecka w polskiej procedurze karnej – zagadnienie ogólne*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2004/3(1), <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/145> (dostęp: 25.07.2023 r.).

³² Zob. M. Horna, *Nowelizacja kodeksu postępowania karnego a ochrona małoletniego podczas przesłuchania*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2014/13(2), <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/19> (dostęp: 14.08.2023 r.).

³³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.09.2020 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1691 ze zm.).

³⁴ C. Kulesza, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2023, art. 185f.

tylko w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII („Przestępstwa przeciwko wolności”), XXV („Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności”) i XXVI („Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece”) Kodeksu karnego³⁵. Przesłuchanie jest możliwe do przeprowadzenia tylko wtedy, gdy zeznania pokrzywdzonego mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Co do zasady przesłuchania w tym trybie dokonuje się raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego³⁶. Przesłuchanie w tym trybie wymaga obecności biegłego psychologa i powinno się odbyć niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku³⁷.

Prawo wzięcia udziału w tej czynności przysługuje prokuratorowi, obrońcy oraz pełnomocnikowi pokrzywdzonego. Może w niej także uczestniczyć osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k. lub osoba pełnoletnia wskazana przez przesłuchiwanego pokrzywdzonego, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.

2.3. Przesłuchanie w trybie art. 185b § 1 k.p.k.

Z kolei z art. 185b k.p.k. wynika tryb przesłuchania małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat. Przepis ten wskazuje, że w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV („Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności”) i XXVI („Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece”) k.k. świadka przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1–3 k.p.k. Ponadto zeznania muszą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Dopiero po spełnieniu tych przesłanek można przesłuchać świadka w tym trybie³⁸.

W kontekście ostatniej z nich należy wskazać, że w przypadku gdy zeznania nie będą istotne, istnieje możliwość przeprowadzenia dowodu w standardowym trybie i zastosowanie trybu ochronnego dla świadka małoletniego³⁹. Taka wykładnia zgodna jest z celem wprowadzenia ustawy i nie będzie naruszała prawa do obrony.

Zakłada się także możliwość przesłuchania małoletniego świadka, który ukończył 15 lat, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

³⁵ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 17) – dalej k.k.

³⁶ T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*, t. 1, *Komentarz...*, s. 653–656; P. Hofmański [red.], *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–296*, Warszawa 2011, s. 1058.

³⁷ A. Wilkowska-Plóciennik, *Przesłuchanie...*, s. 32.

³⁸ T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*, t. 1, *Komentarz...*, s. 662; L.K. Paprzycki, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, Warszawa 2015, komentarz do art. 185b.

³⁹ M. Kurowski, [w:] *Kodeks...*, t. 1, *Komentarz...*, art. 185b.

2.4. Przesłuchanie w trybie art. 185c § 1a k.p.k.

Swoistym rozszerzeniem trybu z art. 185a k.p.k. jest regulacja zawarta w art. 185c § 1a k.p.k. Wyrównuje ona gwarancje pokrzywdzonych przesłuchiwanym w charakterze świadka, o których mowa w art. 185c k.p.k., z tymi, które do tej pory przysługiwały przesłuchiwanym w charakterze świadka pokrzywdzonym, o których mowa w art. 185a k.p.k.⁴⁰

Uprawnia ona do dokonania czynności przesłuchania przez sąd w postępowaniu przygotowawczym w sprawach o przestępstwa z art. 197 k.k. (zgwałcenie i wymuszenie czynności seksualnej), art. 198 k.k. (seksualne wykorzystanie niepoczytalności lub bezradności) i art. 199 k.k. (seksualne wykorzystanie stosunku zależności lub krytycznego położenia). Zgodnie z art. 185c § 1a k.p.k. przesłuchiwanym powinien być pokrzywdzony, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat. Czynność jest dokonywana tylko wtedy, gdy zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania.

Warunkiem, który aktywuje możliwość skorzystania z tego trybu, jest ustalenie, że pokrzywdzony ukończył 15. rok życia i nie zachodzą przesłanki z art. 185a § 4 k.p.k.

3. Przyjazny tryb przesłuchania z art. 185e k.p.k.

Przepis art. 185e k.p.k. poszerza katalog czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym. Ustawodawca wskazuje, że regulacja ta ma zagwarantować odpowiednie warunki do dokonania czynności przesłuchania, gdy występują wątpliwości co do stanu psychicznego przesłuchiwanym, ich stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez nich postrzeżeń. Mowa tu zatem o stworzeniu przyjaznych warunków przesłuchania (dostosowanych do potrzeb i metod porozumiewania się tych osób z otoczeniem)⁴¹. Zdaniem projektodawcy niniejsze rozwiązanie powinno przyczynić się „do zwiększenia wykrywalności przestępstw popełnianych na szkodę tych osób, a przez to do likwidacji bezkarności sprawców wykorzystujących chociażby utrudnione możliwości informowania przez tych pokrzywdzonych organów ścigania”⁴².

Analizowaną regulację należy rozpatrzeć pod kątem jej zakresu przedmiotowego i podmiotowego. Szczególną uwagę warto zwrócić na warunki dopuszczalności ponownego przesłuchania oraz na swoiste *novum*, tj. obowiązek udziału biegłego psychologa oraz biegłego posiadającego odpowiednią wiedzę w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej.

⁴⁰ Zob. A. Antoniak-Drożdż, *Przesłuchanie...*, s. 45; A. Krawiec, *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego...*, s. 53; A. Lach, *Karnoprocesowe...*, s. 52; B. Myrna, *Art. 185a...*, s. 159; R.A. Stefański, *Szczególne...*, s. 79; K. Stocka, *Przesłuchanie...*, s. 147; A. Wilkowska-Plóciennik, *Przesłuchanie...*, s. 32.

⁴¹ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2615, Sejm IX kadencji.

⁴² Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2615, Sejm IX kadencji.

3.1. Zakres przedmiotowy

W porównaniu do trybów przesłuchań z art. 185a–185c k.p.k. tryb z art. 185e k.p.k. nie jest ograniczony do konkretnych przestępstw. To oznacza, że ustawodawca w żaden sposób nie limituje zastosowania analizowanego trybu w wymiarze przedmiotowym. W związku z tym omawianą regulację należy traktować jako szeroko chroniącą interesy świadków oraz pokrzywdzonych, którzy będą przesłuchiwani w tym trybie.

Analogicznie do art. 185a k.p.k. świadek, czy też pokrzywdzony, dzięki zastosowaniu art. 185e k.p.k. nie jest pozbawiony gwarancji procesowych przysługujących w toku standardowego przesłuchania świadka, o ile nie są one sprzeczne z rozwiązaniami w niej zawartymi, np. prawo do odmowy zeznań⁴³.

Regulacja nakłada na organ procesowy obowiązek dokładnej oceny sytuacji świadka, przy wykorzystaniu narzędzia przewidzianego w zmienionym art. 52a k.p.k., za każdym razem, gdy tylko pojawi się przekonanie, że przesłuchanie powinno się odbyć w trybie określonym w art. 185e k.p.k. Ocena organu będzie musiała być oparta np. na orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności, innym dokumencie dotyczącym stanu zdrowia czy wreszcie opinii biegłego. Dopiero na tej podstawie będzie mógł stwierdzić, czy faktycznie występują cechy uzasadniające i nakazujące zapewnienie świadkowi ochrony podczas czynności przesłuchania.

3.2. Zakres podmiotowy

Literalne brzemienie przepisu mogłoby wskazywać, że analizowany tryb dotyczy tylko przesłuchania świadka. Przy redakcji posłużono się jednak klauzulą antykumulacyjną⁴⁴, dlatego ma on zastosowanie także do pokrzywdzonego.

By skorzystać z trybu z art. 185e k.p.k., kumulatywnie muszą zostać spełnione następujące przesłanki. Po pierwsze przesłuchiwanym może być osoba, u której występują zaburzenia psychiczne, rozwojowe, zakłócenia zdolności postrzegania lub odtwarzania przez nią postrzeżeń. Po drugie musi zachodzić uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach niż wskazane w tym przepisie mogłoby wpłynąć negatywnie na jej stan psychiczny lub byłoby znacznie utrudnione. Po trzecie przesłuchania dokonuje się tylko wtedy, gdy jej zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Zgodnie z założeniem przyjętym przez projektodawcę ustawodawca określa osoby wyszczególnione w tym przepisie na potrzeby organizacji postępowania sądowego jako osoby o „specjalnych potrzebach”.

⁴³ M. Kurowski, [w:] *Kodeks...*, t. 1, *Komentarz...*, art. 185a.

⁴⁴ Zob. R. Stefanicki, *Klauzula antykumulacyjna. Wybrane problemy związane z jej stosowaniem*, „Prokuratura i Prawo” 2009/4, s. 109–128; wyrok Sądu Najwyższego (dalej SN) z 1.02.2008 r., V KK 231/07, OSNKW 2008/4, poz. 27; wyrok SN z 22.01.2009 r., V KK 216/08, „Prokuratura i Prawo” 2009/6 (wkładka), poz. 26; wyrok SN z 16.03.2011 r., III KK 278/10, OSNKW 2011/8, poz. 69.

3.3. Powtórne przesłuchanie

Przepis umożliwia powtórne przesłuchanie, ale tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania świadka.

Warto wskazać, że kwestia powtórnego przesłuchania była szeroko omawiana przez orzecznictwo, a poglądy w nim wyrażane nie jawiły się jako jednoznaczne i kategoryczne⁴⁵. Dlatego ustawodawca wprowadził możliwość złożenia wniosku dowodowego o ponowne przesłuchanie. Nie może być ona jednak uzależniona tylko od woli składu rozpoznającego sprawę. Przewidziano, że oskarżony może domagać się ponownego przesłuchania świadka – jego wniosek dowodowy będzie podlegał ocenie na podstawie dyrektyw sformułowanych w art. 170 k.p.k.⁴⁶ Proponowany kształt przepisu umożliwia oddalenie wniosku, gdy będzie on niemożliwy do przeprowadzenia, a także gdy nie będzie zmierzał do ustalenia, wyjaśnienia okoliczności sprawy, ale będzie paralelnie przejawem złośliwości wobec osoby przesłuchiwanej oraz posłuży jej prześladowaniu i intencjonalnemu przedłużeniu postępowania⁴⁷.

3.4. Udział psychologa

Tak jak w przypadku trybów przesłuchań z art. 185a–185c k.p.k. udział psychologa w tym przesłuchaniu jest obligatoryjny. Analizowany przepis nie budzi pod tym względem zastrzeżeń. Pozytywna ocena trybów przesłuchań, w których bierze udział psycholog, sprawiła, że niniejsze uważa się za swoisty standard. Za obecnością tej instytucji w przesłuchaniu przemawia także odpowiednie podejście do świadka (oswojenie go z czynnością, obniżenie poziomu stresu), co zwykle może zapewnić jedynie psycholog. Ponadto omawiana czynność procesowa wymaga specjalistycznej wiedzy z zakresu nauk psychologicznych.

Głównym zadaniem psychologa jest przede wszystkim ustalenie, czy u świadka występują cechy mogące ograniczać jego zdolności postrzegania, chociaż równie istotne jest zapewnienie odpowiednich warunków przesłuchania, tj. atmosfery, poprzez m.in. obniżenie poziomu stresu, udzielenie wsparcia⁴⁸.

⁴⁵ Postanowienie SN z 4.04.2018 r., III KK 362/17, OSP 2019/3, poz. 28; postanowienie SN 7 sędziów z 24.11.2010 r., I KZP 21/10, OSNKW 2010/11, poz. 95; postanowienie SN z 7.05.2013 r., III KK 380/12, OSNKW 2013/9, poz. 74; postanowienie SN z 18.11.2020 r., III KK 329/20, LEX nr 3187494.

⁴⁶ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2615, Sejm IX kadencji.

⁴⁷ Szerzej: wyrok SN z 16.03.2011 r., III KK 278/10, OSNKW 2011/8, poz. 69; L.K. Paprzycki, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks...*, t. 1, komentarz do art. 185a; S. Lewandowski, *Argumentum a contrario*, [w:] *Retoryczne i logiczne podstawy argumentacji prawniczej*, LEX/el. 2015; postanowienie SN z 7.09.2022 r., II KK 367/22, LEX nr 3417441.

⁴⁸ T. Bojanowski, *Rola biegłego psychologa w przesłuchaniu małoletniego świadka*, [w:] *Współczesne problemy polskiego procesu karnego*, red. M. Wielec, G. Ociecek, B. Oręziak, J. Repeć, K. Łuniewska, Lublin 2021, s. 207–219.

W istocie rola psychologa w tzw. specjalnych trybach przesłuchań jest wielowymiarowa i kluczowa w kontekście ich prawidłowego przebiegu oraz wyników. Nie wynika to *stricte* z przepisów, co skutkuje tym, że rola psychologa jest często niewłaściwie postrzegana i niedoceniana⁴⁹.

3.5. Udział biegłego w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej

Swoistym *novum* w tym trybie jest wprowadzenie dodatkowego biegłego właściwego w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej. Jego obecność argumentowana jest tym, że u części osób z niepełnosprawnością intelektualną występują problemy z opanowaniem mowy, co uniemożliwia lub utrudnia porozumiewanie. W celu przewyżczenia tych trudności osoby niepełnosprawne korzystają ze wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (*augmentative and alternative communication, AAC*)⁵⁰. Stosownie do art. 185e k.p.k. udział wspomnianego biegłego jest obligatoryjny, gdy osoba przesłuchiwana wykorzystuje wspomagające lub alternatywne metody komunikacji.

3.6. Miejsce przesłuchania

Ustawa, wprowadzając art. 185e k.p.k., uchyla art. 185d k.p.k., który stanowił o warunkach i przygotowaniu pokoju do przesłuchań w trybach z art. 185a–185c k.p.k. Wspomniana zmiana ma jednak charakter systemowy, ponieważ ustawodawca wprowadza przepis art. 185f k.p.k., który reguluje niniejszą kwestę, rozszerzając jej zakres także na art. 185e k.p.k.

W związku z tym przesłuchanie będzie przeprowadzone w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Może być przeprowadzone także w innym miejscu, jeżeli uzasadniają to indywidualne potrzeby świadka i istnieje możliwość utrwalenia czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.

4. Podsumowanie

Przechodząc do podsumowania, należy wskazać, że analizowany przepis art. 185e k.p.k., wprowadzający specjalny tryb przesłuchania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, jest pozytywną zmianą procedury karnej. Po pierwsze wypełnia on zobowiązania międzynarodowe, a po drugie stwarza osobom wykluczonym odpowiednie

⁴⁹ M. Wielec, M. Horna-Cieślak, P. Masłowska, *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego wprowadzonej ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego – wyniki badań aktowych*, „Prawo w Działaniu” 2019/39, s. 67–97, <https://doi.org/10.32041/pwd.3902> (dostęp: 22.02.2024 r.).

⁵⁰ A. Buchholz, *Komunikacja z osobą z niepełnosprawnością. Alternatywne metody komunikacji*, [w:] *Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w postępowaniach sądowych i przed innymi organami*, red. M. Zima-Parjaszewska, Warszawa 2015, s. 145–157.

warunki do wzięcia udziału w przesłuchaniu oraz czyni wymiar sprawiedliwości jeszcze bardziej przyjaznym.

Wydaje się, że organy procesowe nie powinny mieć problemów ze stosowaniem niniejszych przepisów, bo w praktyce stanowi to rozszerzenie już znanych i sprawdzonych trybów (art. 185a–185c k.p.k.) na kolejną grupę osób wykluczonych (z zaburzeniami psychicznymi). Dlatego zarówno w zakresie merytorycznym, jak i organizacyjnym wymiar sprawiedliwości powinien być przygotowany na omawiane zmiany.

Jedyną istotną nowością jest wprowadzenie specjalnego biegłego z zakresu komunikacji wspomagającej i alternatywnej. Niemniej jego obecność w niektórych przypadkach może okazać się niezbędna w celu „wydobycia” zeznań świadka. Początkowo jego rola może wydawać się problematyczna, lecz poza szkoleniami zdeterminuje ją praktyka. Co więcej, biegły ten powinien ściśle współpracować z biegłymi psychologami, którzy posiadają już ogromne doświadczenie w udziale w procedurze karnej.

Projektodawca zakłada, że przepis art. 185e k.p.k. przyczyni się do zwiększenia wykrywalności przestępstw popełnianych na szkodę wskazanych w nim osób, co w konsekwencji doprowadzi do likwidacji bezkarności sprawców, którzy wykorzystują to, że pokrzywdzeni ci mają utrudnione możliwości, by poinformować organy ścigania⁵¹. W istocie może to okazać się prawdą, ponieważ prawidłowo zastosowana instytucja z art. 185e k.p.k. może pomóc organom w ustaleniu prawdy materialnej lub osądzeniu sprawców. Dlatego na pierwszy rzut oka proponowaną zmianę należy ocenić jak najbardziej pozytywnie. Oczywiście należy monitorować stosowanie omawianych przepisów w praktyce. Zdaniem autorów należy zwrócić uwagę na nieco szerszy wymiar wprowadzanych zmian w procedurze karnej.

Analizowany art. 185e k.p.k. dodaje kolejną czynność dowodową sądu w postępowaniu przygotowawczym, co ma istotny wpływ na model postępowania przygotowawczego. Pierwotny model tego stadium procesu na przestrzeni lat uległ wielu zmianom. Najszersza z nich to tzw. kontrydiktoryjność, której wprowadzenie kompletnie zmodyfikowało postępowanie przygotowawcze, lecz na krótki okres, ponieważ od tej koncepcji szybko odstąpiono.

Pomimo powrotu do starych rozwiązań model przyjęty w obecnie obowiązującym k.p.k., które należy oceniać pozytywnie (art. 185a–185c k.p.k.), nadal odbiega od standardów zachodnich. Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym jest ograniczona, co stoi w sprzeczności z sądową ochroną praw człowieka.

Zauważyć można, że następuje stopniowe rozszerzanie katalogu czynności dowodowych sądu w postępowaniu przygotowawczym, lecz nie podążają za tym niezbędne zmiany organizacyjne i instytucjonalne. Kolejne dowodowe uprawnienia sądu w tym stadium czynią sąd organem operatywnym. Niemniej sąd I instancji nie jest obecny w postępowaniu przygotowawczym, a jedynie dokonuje incydentalnych czynności. Prowadzi to do swego rodzaju modelowych wynaturzeń i dysfunkcji.

⁵¹ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2615, Sejm IX kadencji.

Jeżeli ten trend się utrzyma, to ustawodawca powinien pochylić się nad harmonijną przebudową modelu postępowania przygotowawczego w duchu sądowej ochrony praw człowieka oraz praworządności. Dalsze poszerzenie roli sądu w postępowaniu przygotowawczym powinno być związane z wprowadzeniem nowej instytucji – sędziego ds. postępowania przygotowawczego, który podejmowałby wszelkie czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym i na bieżąco prowadziłby konkretne sprawy – oraz być może związane z wprowadzeniem jednolitej formy postępowania przygotowawczego na wzór niemiecki, tj. dochodzenia. Jednocześnie na nowo należy określić role organów biorących udział w postępowaniu przygotowawczym oraz zależności między nimi (sąd, prokuratura oraz Policja i inne służby). Czynnikiem sądowy w tym stadium postępowania powinien zostać zwiększony, ponieważ jego zakres jest miarą skali przestrzegania praw człowieka⁵².

Wprowadzenie art. 185e k.p.k. oraz zmiany proponowane przez autorów stanowią przyczynek do określenia nowego modelu postępowania przygotowawczego, a w szczególności jego sądowej kontroli w duchu praworządności i sądowej ochrony praw człowieka. Integralnym elementem takiej reformy winno być także zagadnienie czynności operacyjno-rozpoznawczych, a konkretnie ich nadzoru. W tak przyjętym modelu powinien on należeć do niezawisłego organu sądowego – sędziego ds. postępowania przygotowawczego.

Reasumując, omawianą zmianę procedury karnej należy ocenić pozytywnie z uwagi na wprowadzenie pożądanej instytucji, która realnie przysłuży się wymiarowi sprawiedliwości oraz jego uczestnikom, a także ze względu na to, że stanowi ona przyczynek do dyskusji nad kształtem modelu postępowania przygotowawczego oraz jego potencjalnymi zmianami.

Bibliografia

1. Antoniak-Drożdż A., *Przesłuchanie dziecka w procesie karnym – uwagi praktyczne*, Prokuratura i Prawo 2006, nr 6.
2. Bojanowski T., *Rola biegłego psychologa w przesłuchaniu małoletniego świadka*, [w:] *Współczesne problemy polskiego procesu karnego*, red. M. Wielec, G. Ociecek, B. Oręziak, J. Repeć, K. Łuniewska, Lublin 2021.
3. Bondarczuk I., *Przesłuchanie małoletniego w procesie karnym w trybie art. 185a i 185b k.p.k.*, Wrocławskie Studia Erazmiańskie. Zeszyty Studenckie 2009, z. 2.
4. Buchholz A., *Komunikacja z osobą z niepełnosprawnością. Alternatywne metody komunikacji*, [w:] *Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w postępowaniach sądowych i przed innymi organami*, red. M. Zima-Parjaszewska, Warszawa 2015.
5. Eichstaedt K., *Instytucja sędziego śledczego w okresie międzywojennym*, Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego 2014, t. 17.
6. Eichstaedt K., *Ponownie na temat sędziego śledczego*, Prokuratura i Prawo 2005, nr 1.

⁵² S. Waltoś, *Sędzia śledczy – gwarant praworządnego procesu karnego*, [w:] *Konferencja. Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy*. Warszawa, 22 marca 2010 r., Warszawa 2010, s. 21.

7. Eichstaedt K., *Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym przez sąd*, Przegląd Sądowy 2003, nr 7-8.
8. Eichstaedt K., *Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym a instytucja sędziego śledczego*, Warszawa 2009.
9. Grajewski J., Paprzycki L.K., Steinborn S., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Kraków 2006.
10. Grzegorzczak T., *Kilka refleksji na temat sugestii wprowadzenia instytucji sędziego śledczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
11. Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1-467*, Warszawa 2014.
12. Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2022.
13. Hofmański P. [red.], *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1-296*, Warszawa 2011.
14. Hofmański P., *Przyszła reforma procedury karnej. A może by tak sięgnąć po no case to answer?*, *Studia Iuridica Toruniensia* 2020, t. 27, nr 2.
15. Horna M., *Nowelizacja kodeksu postępowania karnego a ochrona małoletniego podczas przesłuchania*, *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* 2014, t. 13, nr 2, <https://dziekokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/19>.
16. Kaftal A., *Model postępowania przygotowawczego de lege ferenda w prawie Polski*, *Studia Prawnicze* 1989, nr 1.
17. Kąkol C., *Przesłuchanie jednorazowe, ale z wyjątkami*, Rzeczpospolita z 24.01.2011 r.
18. Koredczuk J., [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 1, cz. 1, red. P. Hofmański, Warszawa 2013.
19. Kościelniak-Marszał M., *Sędzia śledczy w ujęciu prawnohistorycznym*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
20. Krawiec A., *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w polskim procesie karnym*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2007, nr 1.
21. Krawiec A.Z., *Przesłuchanie małoletniego świadka po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, *Prokuratura i Prawo* 2013, nr 12.
22. Kruszyński P. [red.], *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012.
23. Kruszyński P., Warchoń M., *Pozycja sędziego śledczego na tle modeli postępowania przygotowawczego*, cz. 1, *Palestra* 2008, nr 3-4.
24. Kruszyński P., Warchoń M., *Pozycja sędziego śledczego na tle modeli postępowania przygotowawczego*, cz. 2, *Palestra* 2008, nr 5-6.
25. Kruszyński P., Warchoń M., *Sędzia śledczy. Argumenty za i przeciw*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
26. Kulesza C., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2023.
27. Kulesza C., *Postępowanie przygotowawcze. Rozwiązania modelowe*, [w:] *Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1997.
28. Kulesza C., *Sędzia śledczy a współczesny proces karny (na tle prawnoporównawczym)*, *Państwo i Prawo* 2008, z. 7.

29. Kulesza C., *Sędzia śledczy na tle zmian europejskich modeli postępowania przygotowawczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
30. Kulesza C., *Sędzia śledczy w modelu postępowania przygotowawczego na tle prawnoporównawczym*, Białystok 1991.
31. Kurowski M., [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2023.
32. Kurowski M., Sydor P., „Śledcze” czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym w aspekcie praktycznym, *Przegląd Sądowy* 2011, nr 1.
33. Kwiatkowska-Darul V., *Przesłuchanie dziecka w polskiej procedurze karnej – zagadnienie ogólne*, *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* 2004, t. 3, nr 1, <https://dziekokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/145>.
34. Lach A., *Karnoprocesowe instrumenty zwalczania pedofilii i pornografii dziecięcej w Internecie*, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 10.
35. Lach A., *Przesłuchanie na odległość w postępowaniu karnym*, *Państwo i Prawo* 2006, nr 12.
36. Lewandowski S., *Argumentum a contrario*, [w:] *Retoryczne i logiczne podstawy argumentacji prawniczej*, LEX/el. 2015.
37. Łada-Bieńkowski K., *Postulaty reformy procesu karnego (referat sprawozdawczy)*, Warszawa 1936.
38. Malinowska-Krutul K., *Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym*, *Prokuratura i Prawo* 2008, nr 10.
39. Materniak-Pawłowska M., *Instytucja sędziego śledczego w II Rzeczypospolitej*, *Czasopismo Prawno-Historyczne* 2013, t. 65, z. 1.
40. Myrna B., *Art. 185a kodeksu postępowania karnego i kilka uwag na tle jego stosowania*, *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego* 2005, nr 17.
41. Paprzycki L.K., [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, Warszawa 2015.
42. Pieńkowska F., Fornalik I., *Przesłuchiwanie świadków z niepełnosprawnością intelektualną*, *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* 2018, t. 17, nr 4, <https://dziekokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/694>.
43. Siewierski M., *O reformę postępowania przygotowawczego*, *Archiwum Kryminologiczne* 1933, z. 2.
44. Siewierski M., *Uwagi krytyczne nad śledztwem i dochodzeniem według k.p.k.*, *Archiwum Kryminologiczne* 1933, z. 1.
45. Skowron A., *Rzetelny proces karny w ujęciu Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, *Prokuratura i Prawo* 2017, nr 11.
46. Stefanicki R., *Klauzula antykumulacyjna. Wybrane problemy związane z jej stosowaniem*, *Prokuratura i Prawo* 2009, nr 4.
47. Stefański R.A., *Krytycznie o obecnym modelu postępowania przygotowawczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
48. Stefański R.A., *Szczególne tryby przesłuchania w postępowaniu karnym świadka małoletniego, który nie ukończył 15 lat*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2005, nr 4.

49. Stefański R.A., Zabłocki S., [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 3, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017.
50. Stocka K., *Przesłuchanie świadka w trybie art. 185a k.p.k.*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 2004, nr 16.
51. Tylman J., *Uwagi o modelu postępowania przygotowawczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
52. Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny – zarys systemu*, Warszawa 2020.
53. Waltoś S., *Model postępowania przygotowawczego na tle porównawczym*, Warszawa 1968.
54. Waltoś S., *Sędzia śledczy – gwarant praworządnego procesu karnego*, [w:] *Konferencja. Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy. Warszawa, 22 marca 2010 r.*, Warszawa 2010.
55. Wielec M., Horna-Cieślak M., Masłowska P., *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego wprowadzonej ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego – wyniki badań aktowych*, *Prawo w Działaniu* 2019, t. 39, <https://doi.org/10.32041/pwd.3902>.
56. Wilkowska-Płóciennik A., *Przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka w trybie art. 185a k.p.k.*, *Prokuratura i Prawo* 2010, nr 6.
57. *Zagadnienia postępowania przygotowawczego (Dyskusja w Seminarium Prawa Karnego I.J.P.)*, *Archiwum Kryminologiczne* 1937, z. 3–4.